

191 SANCTI PAULINI

EPISTOLA AD CAROLUM MAGNUM

DE GESTIS IN SYNODO QUÆ CELEBRATA EST APUD ALTINUM ANNO DCCCIII.

I. Catholico semperque in Christo inclyto triumphatori domno Carolo divina coronante clementia imperatori ! Paulinus minimus omnium servorum servus ^a concordii parillique devotione cum fratribus et cum ^b consacerdotibus nostris roseo in Christi Jesu cruore æternas multipliciter supplici concinnamus stylisona voce salutes.

II. Et sacris paternorum ^c canonum valenter incitantibus documentis ^d, et vestris, ut verum resonat, mellitis salubribus irrorantibus syllabis ^e, in hac cui Deo auctore licet indignus indignoque famulatu deservio sede concilium habitum Altini fuisse, sub nomine regis tranquillissimis vestræ serenitatis auribus operæ pretium duximus humillimis horum quamvis inculcorum apicum suppliciter notulis intimare ^f. Nec enim juris fas est, nec potest quælibet docili digesta calamo rationalis formulæ sanctio perspicue rata putari, nisi fuerit judiciali calculo exploratius examinata, argentique more a sui rubiginis sæva septemplex probati expurgata combustione. Et tum plurimorum iudicio jure fulcita poterit sacris inserta foliis veneranda videri. Alioqui non satis, ut reor, proprio tantumdem scribentis valebit arbitrio probabilis æstimari.

III. Cumque ex conducto in unum canonicis coactus syllabis sacerdotalis cœtus religiosa convenisset devotione, requisitum protinus concorditer constat, summa quantocius explorante subtilitatis sagacitate, quemadmodum ejusdem declarat religiosi concilii solemnissimus ordo ^g, de quacunque activi negotii qualitate, de causa siquidem orthodoxæ fidei, de statu quietiam ac formosa ecclesiastici cultum dignitate, de rerum quarumcunque dispendiosa jactura, de quibuscunque necessariis susurrantium quanquam petitionem, de quibus juste recteque conqueri potest, quarumque querulæ disputationis exhibitio, nodosa litium allegatione contrita, sacerdotali nihilominus desiderabat enodatim dirimentione resolvi.

IV. Huic nostræ humillimæ parvitatæ exiguitas juxta tenuissimæ minus ut decuit incapabilem intelligentiæ nostræ capacitatem, non ut juxta consummatam perfectionem celebre dignumque fuerat, nec ut tanti exigebat censura reg' minis, sed in quantum annuens inmeritis nobis altissima dignata est gratuito munere largiri clementia, prout rei ratio præstabilius exposcebat, de singulis quibuscunque tentavimus inevitabilium negotiorum querimoniis explicare. Quæ cum juxta moris nostri non incognitæ ^d gloriæ vestræ voluntatis nostræ consuetudinem,

quemadmodum in fronte præfati sumus hujus epistolæ, in vestræ potestatis emancipata arbitrio, in vestro nihilominus decrevimus reservare iudicio: quatenus subtili libraminis vestri moderatius lance librata, si sinistro plus justo relaxante moderaminis perpendiculo nullius esse deprehendantur momenti, vestræ auctoritatis censura abolita sopiantur. Si vero alicujus fortasse utilitatis æquo pendente libraminis disco rata, si dici liceat, poterunt approbari, vestris fulcita fortius adjumentis vivaciter convalescant.

V. Quod si sola putationis, ventivagis palmitum fruticantem ^e foliis, indigeat falce, ita duntaxat ut resecatis vitiorum truncatim sarmentis, in camino vestræ, ut ita dixerim, combustis sapientiæ, in eo ut ad favillas folligenæ ^f redigantur, ac per hoc explosa, cum purum semiputata paupertatis nostræ vineta mellifluo gemmato suspensa in pampino uvaram ubertim cepiæ pinguedinis infusa rotiana jure ^g rubescant. Quocirca præcognitum gentibus..... triones folliculis in mentium quandoque torculari ingenii expressi pondere aureis novum sanæ flavescat doctrinæ fulcrum in pateris, quibus usque salubriter epotatis ad fundum, mœrentia siquidem corda sua virefacta ^h **192** saporis dulcedine, lætitia protinus repleta gaudio clarescat, de illa videlicet vini potatione, de qua Psalmista typice cecinit dicens: *Panis*, inquit, *cor hominis confirmat, rianum lætificat* (*Psal.* ciii, 15); et rursus: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente deliciarum i potabis eos* (*Psal.* xxxv, 9).

VI. Ecce enim balsigeri, i transmisso jam jamque Jordani alveo, promissionis terram Jesum ducem sequentes ingressi, fructifera confestim arbusta legis studuimus plantare, cogente præcepto ^k, quod figurata legitur nihilominus promulgatione digestum. In primo ^l itaque, secundo, et tertio anno primordia fructuum eorum prohibiti contractare, gustare renuimus, sed nec summo voto putavimus horum quidquam, gulosa delusi fraude, apice linquente ^m linguæ, moxque præputia eorum discretionis recidi honestius perspeximus cultro, obvolutaque tenuissimis verborum foliis intacta judicavimus permanere, ne forte valde lasciva mollitie resoluta, et elationis nimis perfluida teneritudine, et nedum humilitatis succo perfusa, maturæ dulcedinis sapore ⁿ succiva ad vomitum superbiæ magis comedentis provocarent faucem quam refectionis gratia suaviter dulculata humili demulcerent edulio receptacula ventris. Nunc autem legaliter in hoc anno ^o de fructibus eorum

edendi concessa licentia, mosaico per omnia calamo A
cōhibente, non ab re aestimo, si avidius vesci ex eis
humili simplicique palato desidero. *Quis plantavit,*
inquit ? Apostolus, *vineam, et de fructu ejus non co-*
medis (I Cor. ix, 7)? Et quis pascit gregem vel pre-
mit ubera, et lactis dulcedine defraudatus, jejunio
deficiens, stomacho inarescat?

VII. Sed hoc ipsum melius prorsus putavimus
hæc omnia in uno coacervata fasce styli nostri fer-
culo serenis vestris vultibus deferenda : quatenus
vestræ discretionis arbitrio acerrima poma, nec dum
maturo succo perlucida, ne carpantur manu sola,
aut, ut ita dixerim, animadversionis virga aurisonis
discutiantur syllabarum latentia de fruiteis q præter-
euntium pedibus conculcanda. Ea vero, si tamen
inveniri potuerint, quæ solis perfusa radio aurei fug- B
gant r decore in cortice rationalique decerpta pollice
discoloribus depictis palmulis s vestro reponantur
judicio relolentia in canistris, ad usus utique fru-
entium, etsi non digna nobilium, pauperum forsitan
necessario reservata. Scio enim pueros vestros pe-
ritissimos viros hujusce artis gnaros strenuosque
cultores, quorum sudore luculentoque verborum
lepore, qui calamo linguæ astute perfuncti ingenio
in mentis tincto t non intingere non sunt ignari,
vestris per omnia magnisonis observanda præceptis,
et errata corrigi et triticea farra a vitiorum zizaniis
discretius poterunt expurgari, qui prætor u illa aurea
regiaque falce regalibus tenentur moderatius pal-
mis.

VIII. Habent procul dubio et ipsi proprias denta- C
tis subtiliter nihilominus limis exacuatas, cinctoris
prorsus vectitant suspensas in strophis v, quamvis
nec bellicis, his contenti, careant armis, muniti nimi-
rum loriceis triformicis x et cristatis instructi galeis,
pergunt ad bella doctissimi. Scio horum quemdam inter
triginta nobiliores y et super triginta nominatissi-
mum, et alium inter tres celeberrimos et super tres
principem, sed et alios tres pueros fortissimos, quo-
rum vibrantibus hastis allophyorum z, id est maligno-
rum spirituum sive hæreticorum, sanguinolenta strage
hinc inde rejectis Ecclesiæ hostibus, poterunt castra
recidi. Hi namque fortissimi castrorum principes, sed
et prudentissimi Dominicæ vineæ cultores, nolo me
totis viribus insequantur, sed dissimulantes merito
culpam, indulgentiæ mihi venialiter porrigant ma-
num. Non enim magni est præconii, nec judicabitur
palmata tyronis de triumpho corona, si de inermis
fuerit ranicula sanguine rubicunda.

IX. Porro si gigantes super meo impetu conantur
irrupere, obsecro, o venerabilis princeps, exemplo
aa mei causa pietatis alas non vos pigeat late spar-
simque diffusas extendere, ac pro hoc opposito beni-
gnitatis scuto, præparatisque spiculis labiorum, ne
patiaris me ab iis violentis ultro calcibus inculcari.
Quod si quispiam lorum Herculem clavo bb robusto
se jactans gestare sub humero, et pedetentim ve-
niens, sive clanculo sive in propatulo, improbe ca-
pitis mei vibranti immerso ictu illidere cerebrum

connitatur, quatenus inflammata cavillatione cum
suis asseclis spumous infuso salibo cc dentibus, ala-
cer hujus facturæ collisione procaciter cœperit in-
crispere cacinnum dd; mittatur, quæso, protinus ad
eum summa pernitate præcurrens Bannajas ee
filius Joiadæ secretarius Davidis auriculæ in virga,
qui viro extorqueat clavam de manu ejus, sed non
ad supremam fatalem suam perniciem, quo circo ff
amissa roboris fiducia siccetur, quinimo membratim
tribus vel triginta fortissimis viris charitatis vin-
culo et humilitatis ansula religatur.

X. Veruntamen, sicut supra exorabili styli voce
prætulimus, Dei omnipotentis devoti amore, et sanctæ
matris vestræ Ecclesiæ profectu decoreque com-
pulsus, quidquid vobis placuerit vel displicuerit, aut
si nihil omnino dignum duxeritis, sacris nobis vestris
jubeto syllabis significantius propalate ee. Nec hoc
prætereundo, sed magis necessarium per omnia
scire vestræ maluimus sinceritatis mansuetudinem,
quoniam hujus statuta concilii, hh non quasi genera-
lia, sed localia vel etiam specialia, cum provincia-
libus 193 istius sedis consentaneisque episcopis
æquum ratumque perspeximus delegare, si tamen
vestra vestrorumque fidelium fuerint auctoritate
probabiliter roborata, vel si curvatim inclusa infra
circulum resecantis falcis vestræ nonnulla vel etiam
quam plurima illæsa voluerit effugere ii, et ad no-
stræ quandoque humilitatis manus prospera jucun-
ditate celerique præcincta lætitiæ favore læta re-
verti meruerit, indulgentiæ vestræ prænotata sig.o
venerando, non quidem.... cui liberint, sed nec
coarctatas, cui displicuerint, gratis tamen correctis
oblata in arbitrio respuedi vel amplectendi relin-
quimus unicuique. Non enim fastidientis in guttur
ultro immergimus hujus sorbitiunculæ scyphos, sed
nec avide humanis jj patula raptim de fauce cy-
athos subtrahimus plenos de rore Lyei, excussis his
nimirum kk, quibus oris nostri officio opportune et
importune ex delicto sunt flaventia pocula modis om-
nibus propinanda.

XI. De sacerdotibus autem plagis impositis semi-
que vivis relictis, vel certe diabolice fervescente fu-
rore per ejus satellites interemptis, non meum, sed
vestræ delinitionis erit judicium. In vestra itaque po-
testatis altitudine, in quodam judiciali libello ll-g
sanctis olim Patribus salubriter prælibato legisse me
recolo reservatum. Ob quam igitur causam hæc m fe-
cerint, vestris certius scio omnino non latuisse neque
latere sacris memoriis. Neminem namque alium ar-
bitrati sunt sanctam Ecclesiam de illatis injuriis tam
potentissime quam regali animadversione ulcisci, vi-
cariam mm ab eo vicissitudinis n expetens curam, ut
quemadmodum illa eum o et in præsentis sæculo ne-
quam p sacris tuetur perpetim precibus, et inter
bella spiritualibus non cessat coronare triumphis, et
cœlesti regno divinam implorando clementiam parti-
cipem fieri imprecatur, ita et ille principalem adeptus
potentiam et ab inimicis ejus valenter eam de-
fendere et de hostibus ejus ultrici invectionis senten-

tia non desinat vindicare. Non igitur dedignetur benignitatis vestræ excellentia sollicitudinis erga eam ¹⁰ pro hoc negotio vigilanter gerere curam, rememorantes per omnia sacri fontis utero de quo multo longe feliciter estis renati, fideique lactis dulcedine enutriti quam prius materna bene quamvis vulva generati, carnalibus estis uberibus ablactati ¹¹.

XII. Egrediatu quapropter, si placet, una de hac re per universam regni vestri late diffusam monarchiam decretalis sententiæ ultio, quam ¹² nulla usquam possit inimica veritatis et adversatrix justitiæ quolibet ¹³ urgente refragationis instinctu oblivio abolere. Valde enim hujus sceleris truculenta præstigia

ob incuriam disciplinæ per cunctas mundi Ecclesias prævaluerunt ¹⁴ partes. Unde vestri est censura magisterii resecanda hæc noxialis morbi modis omnibus pestis, et potentissima docilique funditus manu extirpanda, quatenus sit sancta Ecclesia vestris adjuta præsidis libera et ab humano sanguine impolluta, quæ Christi est pretioso sanguine purpurata. Quocirca ejusdem retenti feliciter gremio, et in hac vita incolumes et gloriosi, et æterna beatitudine gaudebundi semper potiamini et felices per Jesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivat et regnat Deus in Trinitate perfecta per omnia ¹⁵ sæcula sæculorum. Amen.

NOTÆ IN EPISTOLAM DE SYNODO ALTINENSI.

VARIANTES LECTIONES.

ADMONITIO.

Si quod opus indigere collatione cum aliquo veteri ms. videtur, hoc certe ita indiget quam quod maxime. Baronius ex Vaticano mendosissimo initium et finem epistolæ prodit. Baluzius ex schedis Sirmondi dat integram tom. VII. Miscell. pag. 6, sed æque erroribus scatentem. Nos quæ melior visa fuit selegimus lectionem in fronte et in calce epistolæ, quia hæc utcumque conferri cum editis saltem potuerunt. Quæ circa medium ex sola editione Baluzii habemus, intacta quidem proponimus, conjecturis inter notas insertis tantummodo barbaras in voces et quandoque nihil significantes animadvertentes, veriti tamen semper, ne a veritatis scopo facili manu aberremus.

¹ Imperatori. Ita codex Vaticanus apud Baronium ad annum 802, n. 7. et concil. Labb. Baluzius hæc et, regi.

² Servorum servus concordii. Deest servus apud Baluzium.

³ Et cum consacerdotibus. Baluz., et consacerdotibus.

⁴ Paternorum Canonum. Baluz., paternarum.

⁵ Intimare. Baluz., infirmare.

⁶ Causam hæc fecerint, vestris, etc. In Baluzio desunt verba, hæc fecerint.

⁷ Vicissitudinis. Baluz., necessitudinis.

⁸ Eum. Baluz., cum.

⁹ Sæculo nequam sacris tuetur perpetim precibus, ita Baluzius; desunt autem in Vaticani codice.

¹⁰ Eam. Baluz., eum.

¹¹ Quam. Ita Baluz., Vatican., quæ.

¹² Quolibet urgente instinctu. Ita in collect. Labb. apud Baron. cod. Vatic. quolibet urgente instinctio. Baluz., quolibet urgente instincto.

¹³ Prævaluerunt. Baluz., prævalture.

¹⁴ Omnia. Baluz., omnium.

NOTÆ.

^a Canonum documentis. Plures occurrunt canones, qui concilia cogenda mandant. Respexit tamen Paulinus ad Nicænum concilium 1, cap. 5, et Antiochenum 1, can. 20.

^b Et vestris ... syllabis. Reges Francorum in suis capitularibus sepe cogendas synodos episcopis inculcant. Capitulum I, Carolomanni an. 742, c. 4, ut semel in anno; capitulum Vernense sub Pippino an. 755, c. 4, ut bis in anno; sicuti Aquisgranen. sub Carolo Magno anno 789, c. 43, episcopi ad synodum conveniant jubent. Ad hæc respiciebat Paulinus.

^c Quemadmodum declarat concilii ordo. Concilium Avernense 1, an. 535, can. 4, statuit, ut prius cause generales actitentur, dein speciales. Ut facit hic Paulinus, prius communes fidei et Ecclesiæ res de-

B ficiens, deinde necem Gradensis patriarchæ ulciscendam proponens. Hic canon inseritur lib. VII, capitulum c. 264.

^d Non incognita voluntatis nostræ. Non incognita modestius 194 dixit pro satis cognita. Cæterum idem est quandoque, ut illud Georg. II, v. 129.

Miscueruntque herbas, et non innoxia verba.

Et Æneid. XI, v. 27, de Pallante:

Quem non virtutis egentem
Abstulit atra dies, et funere misit acerbo.

Idem est ac noxia verba, et virtute ditatum.

^e Palmitum fruticantem foliis. Hæc perihodos inaccessibleis videtur ob vocum barbariem, et vocabulorum inconcinnam transpositionem. Fruticantem hic non assequor: an fruticas, vel fruticantium legendum?

^f Ad favillas folleginæ. Puto idem ac Fulinæ. Fulina autem est cuina, a fuligine qua fulinæ inficiuntur, Isidorus apud Du Cange.

C ^g Rotiana jure rubescat. Quid hæc sibi velint, divinare non licet, nisi forte mendum subsit, ut suspicor.

^h Virefacta, pro virilia facta, id est nova vi, virtute donata.

ⁱ Deliciarum, juxta Hebræum, ut apud Brunonem Herhipolen. hic.

^j Balsigeri transmissio Jordanis alveo. Balsigeri ignotum verbum: an sit balsimigeri Jordanis, quod balsamum in Judæa, quam interfuit Jordanis fluvius, oriatur? Hinc Statio Sylv. I, lib. V, v. 213, dicti

Palestini simul Hebræique liquores.

Alludit autem ad eos, quibus explorandæ promissionis terræ provinciam Moyses demandavit, ut Num. XIII, qui in signum ubertatis terræ, fructus granata, et ficus, et botrum uvæ cum palmitibus in vecte tulerunt. Hinc suspicio oritur, num balsigeri vocabulo hi fructuum, forte et balsami in Judæa crescentis generi intelligi possint. Judicet lector.

^k Cogente præcepto. Levit. XIX, 23.

^l In primo itaque, secundo, etc. Non est hic alicujus facti epocha attendenda, quasi Paulinus aliquod quinquennium memorabile indicet, quo exacto concilium adunandi sit datum arbitrium. Quomodo enim convenire possunt quæ dicuntur de plantatione arborum, id est de legis alicujus sanctione lata, cum præcepto non modo non tangendi primo triennio fructus ejus, qui sunt legis observatio et obedientia, re, sed ne voto quidem appetendi, cum sit summopere exoptabile, ut quantocius fructus obedientiæ legislatori exhibeantur? Paulinus igitur nihil aliud intelligit, quam ex mandato Levitici assumere argumentum, ut mentem suam prodatur quæ de causa fructus ex cele-